

Ιωάννα Μπράτη

Το Φάσμα των Λέξεων

Γλωσσικές Ασκήσεις για το Λύκειο

λυσιτελής
τελεσφόρηση
παλινόρθωση
αποκρυσταλλώνω
αιτιοκρατία
μεροληψία
δηννακής
μειλίχιος
αλλοτοίωση
ΠΟΛΥΦΩΝΙΑ
ενδελαχής
μεμψιμοιρώ

ISBN 978-960-456-534-4

© Copyright: Ιωάννα Μπράτη, Εκδόσεις Ζήτη, Θεσσαλονίκη, Δεκέμβριος 2019

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του ελληνικού νόμου (Ν.2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Φωτοστοιχειοθεσία Π. ΖΗΤΗ & Σια Ι.Κ.Ε.
Εκτύπωση 18ο χλμ Θεσ/νίκης-Περαίας
Βιβλιοδεσία Τ.Θ. 4171 • Περαία Θεσσαλονίκης • Τ.Κ. 570 19
Τηλ.: 2392.072.222 - Fax: 2392.072.229 • e-mail: info@ziti.gr

www.ziti.gr

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ:
Αρμενοπούλου 27, 546 35 Θεσσαλονίκη
Τηλ.: 2310.203.720, Fax: 2310.211.305 • e-mail: sales@ziti.gr

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ΑΘΗΝΩΝ:
Χαριλάου Τρικούπη 22, 106 79 Αθήνα
Τηλ.-Fax: 210.3816.650 • e-mail: athina@ziti.gr

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ: www.ziti.gr

Πρόλογος

Τα όρια της γλώσσας μου είναι τα όρια του κόσμου μου.

Ludwig Josef Johann Wittgenstein

Η σκέψη σταθερά διευρύνεται όσο αναπτύσσονται οι γλωσσικές ικανότητες, καθώς ο άνθρωπος απεγκλωβίζεται από ένα στενό γλωσσικό πλαίσιο.

Η λέξη, εκτός από την κυριολεκτική της σημασία, ως διαδοχή φθόγγων που αναγνωρίζεται από τον ομιλητή της γλώσσας ως δηλωτική συγκεκριμένης σημασίας, είναι αυτή που οδηγεί στη διασάφηση εννοιών και λειτουργεί ως τροφή για τον εγκέφαλο.

Η εκμάθηση κάθε γλώσσας εκκινεί από την ορθή γνώση και χρήση των λέξεων. Η ελληνική γλώσσα, συγκεκριμένα, είναι μια γλώσσα απaráμιλλου πλούτου και απεριόριστων εννοιών, η οποία χαρακτηρίζεται από συνέχεια, περιπλοκότητα και εκφραστική δεινότητα.

Το παρόν βιβλίο απευθύνεται στους μαθητές των τριών τάξεων του Λυκείου, καθώς και σε καθηγητές. Ως στόχο έχει την κατανόηση και την εύκολη εμπέδωση των λημμάτων, τη διάνθιση του λεξιλογίου των μαθητών, αλλά και την εξάσκησή τους σε τύπους ασκήσεων, οι οποίοι συναντώνται στις Πανελλαδικές εξετάσεις.

Περιλαμβάνει ασκήσεις αντιστοίχισης, συμπλήρωσης κενού και πολλαπλής επιλογής, οι οποίες σχετίζονται με:

- ✓ συνώνυμα,
- ✓ αντώνυμα,
- ✓ παρώνυμα,
- ✓ ομώνυμα,
- ✓ σύνθετα,
- ✓ ομόρριζες λέξεις,
- ✓ σημασία λέξεων,
- ✓ σημεία στίξης,
- ✓ ενεργητική – παθητική φωνή και
- ✓ λογοτεχνικούς όρους, στο πλαίσιο της συνεξέτασης νεοελληνικής γλώσσας και λογοτεχνίας.

Περιέχει επίσης 20 κριτήρια αξιολόγησης.

Το «Φάσμα των λέξεων» αποτελεί ένα πολύτιμο εργαλείο στα χέρια μαθητών και καθηγητών, αλλά και οποιουδήποτε επιθυμεί να ανακαλύψει περαιτέρω την ελληνική γλώσσα.

Ιωάννα Μπράτη

Περιεχόμενα

Κεφάλαια

1. Συνώνυμα	7
2. Αντώνυμα	16
3. Ομόρριζες λέξεις	23
4. Σύνθετες λέξεις	29
Πρόθεση ανα-	29
Πρόθεση αντι-	32
Πρόθεση από-	33
Πρόθεση δια-	35
Πρόθεση εις-	40
Πρόθεση εκ-	41
Πρόθεση εν-	49
Πρόθεση κατα-	51
Πρόθεση παρά-	56
Πρόθεση υπό-, υπέρ-	62
Συμπλήρωση κενού με σύνθετες λέξεις	63
5. Σημασία λέξης στο πλαίσιο φράσης	82
Φράσεις με το ρήμα: βάζω	82
Φράσεις με το ρήμα: καλώ	84
Φράσεις με το ρήμα: λαμβάνω	85
6. Ονοματικά Σύνολα	86
7. Ομώνυμες – Ομόηχες λέξεις	90
8. Παρώνυμες λέξεις	93
9. Το επίθετο πολύς - πολλή - πολύ	99
10. Επίθετα τριγενή και δικατάληκτα σε -ης, -ης, -ες	101
11. Σωστή χρήση φράσεων	103
12. Σημεία στίξης	109

13. Ενεργητική και παθητική σύνταξη	114
14. Φράσεις της αρχαίας ελληνικής γλώσσας και η σημασία τους	120
15. Φράσεις της λατινικής γλώσσας και η σημασία τους	124
16. Λογοτεχνικοί όροι	126
ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ	139
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι: Απαντήσεις ασκήσεων	179
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ: Απαντήσεις στα κριτήρια αξιολόγησης	196
Βιβλιογραφία	205
Βιογραφικό σημείωμα	207

Συνώνυμα

Συνώνυμα ονομάζονται οι λέξεις των οποίων η σημασία είναι παραπλήσια με τη σημασία μιας ή περισσότερων λέξεων ή συγγενεύει σημασιολογικά με άλλες λέξεις.

1. Αντιστοιχίστε τα συνώνυμα:

1.	αγέρωχος	α.	σκληρός
2.	βάναυσος	β.	υψώνω
3.	δήγμα	γ.	υπερήφανος
4.	εγείρω	δ.	ασταμάτητος
5.	αδιάλειπτος	ε.	δάγκωμα
6.	αγροίκος	στ.	αγενής
7.	βλοσυρός	ζ.	άφθονος
8.	διαμελισμός	η.	αποτρόπαιος
9.	αδρός	θ.	τεμαχισμός
10.	ειδεχθής	ι.	αγριωπός

2. Αντιστοιχίστε τα συνώνυμα:

1.	αγνός	α.	συκοφαντία
2.	βετεράνος	β.	άσπιλος
3.	διαβολή	γ.	αηδία
4.	αδηφαγία	δ.	παλαίμαχος
5.	βδελυγμία	ε.	λαιμαργία
6.	ακλεής	στ.	αμείλικτος
7.	δεινός	ζ.	οδυνηρός
8.	άτεγκτος	η.	θαμπός
9.	αμυδρός	θ.	επιδέξιος
10.	αλγεινός	ι.	άδοξος

8.	συναπτός	α. συνημμένος	β. αδιάλειπτος	γ. αποδεκτός
9.	αένας	α. ασταθής	β. εναέριος	γ. αιώνιος
10.	ενεργητικότητα	α. σφρίγος	β. αδράνεια	γ. ενέργεια

15. Εντοπίστε τη λέξη:

1.	ενδελεχής	α. αδιάλειπτος	β. ενδαρτηριακός	γ. ενδεικτικός
2.	δήγμα	α. παράδειγμα	β. δαγκωνιά	γ. δείγμα
3.	δημώδης	α. λαϊκός	β. δημοφιλής	γ. δημαγωγικός
4.	εκφραυλίζω	α. εκφοβίζω	β. διαφθείρω	γ. εκφέρω
5.	διηνεκής	α. διευκρινιστικός	β. ακαριαίος	γ. αιώνιος
6.	καρκινοβατώ	α. καθυστερώ	β. ακροβατώ	γ. καρπολογώ
7.	αμβλύνω	α. οξύνω	β. μετριάζω	γ. παρακωλύω
8.	εκφυλίζω	α. αλλοιώνω	β. εκπατρίζομαι	γ. φιλονικώ
9.	κάμπω	α. εκφύομαι	β. μεταβιβάζω	γ. λυγίζω
10.	αιρετός	α. αιρετικός	β. εκλεγμένος	γ. διορισμένος

16. Εντοπίστε τη συνώνυμη λέξη:

1.	ανία	α. πλήξη	β. άνοια	γ. αναισχυντία
2.	αβρότητα	α. αγένεια	β. ευγένεια	γ. αμάθεια
3.	αρωγή	α. συνδρομή	β. αδιαφορία	γ. ρωγή
4.	καταβολή	α. αναβολή	β. παραβολή	γ. πληρωμή
5.	ανερμάτιστος	α. γυμνός	β. ακατάρτιστος	γ. αντιφατικός
6.	ντετερμινισμός	α. αιτιοκρατία	β. αλλοτρίωση	γ. πλουραλισμός
7.	οπορτουνισμός	α. χειρισμός	β. φορμαλισμός	γ. καιροσκοπισμός
8.	αλλοτρίωση	α. εξάρτηση	β. αποξένωση	γ. άλωση
9.	κυνισμός	α. αναίδεια	β. εγωισμός	γ. κυμβαλισμός
10.	δημοκόπος	α. δημοκρατικός	β. δημογέροντας	γ. δημαγωγός

Φράσεις με το ρήμα: καλώ

1. Να εξηγήσετε τη σημασία των υπογραμμισμένων φράσεων:

1. Με κάλεσαν στη βάφτιση του παιδιού τους.
2. Κλήθηκε στο δικαστήριο να καταθέσει ως μάρτυρας.
3. Με το δημοψήφισμα, ο λαός κλήθηκε ν' αποφασίσει για το μέλλον της χώρας.
4. Μόλις αντιλήφθηκε την παρουσία των ληστών, κάλεσε την αστυνομία.
5. Κάλεσε τον φίλο του σε βοήθεια, προκειμένου ν' αντιμετωπίσει τη δύσκολη κατάσταση.

2. Να γραφούν ομόρριζες λέξεις (απλές και σύνθετες) του ρήματος καλώ

3. Αντιστοιχίστε τα ρήματα με τη σημασία τους

1. Ανακαλώ	α. ζητώ (με ικετευτικό τρόπο) / δέομαι, προσεύχομαι / χρησιμοποιείται ως τυπική έκφραση ευγενείας
2. Αποκαλώ	β. καλώ σε από κοινού συζήτηση και λήψη αποφάσεων
3. Εγκαλώ	γ. καλώ σε εκδήλωση
4. Μετακαλώ	δ. αποσύρω / ακυρώνω / επαναφέρω στη μνήμη
5. Παρακαλώ	ε. καταγγέλλω, μηνύω / προσάπτω κατηγορία
6. Προκαλώ	στ. καλώ κάποιον επισήμως για να συμμετάσχει σε εκδήλωση
7. Προσκαλώ	ζ. προσαγορεύω, χαρακτηρίζω
8. Συγκαλώ	η. καλώ σε αναμέτρηση / παροτρύνω / επιφέρω / γίνομαι προκλητικός

Λογοτεχνικοί όροι

1. Να αντιστοιχίσετε τα βασικά λογοτεχνικά ρεύματα και κινήματα της ευρωπαϊκής και νεοελληνικής λογοτεχνίας και τέχνης (1-12) με τη σημασία τους (α-λ):

1. Ρεύμα που αναζητούσε την ποιητική έμπνευση στον <u>αρχαίο ελληνικό και ρωμαϊκό πολιτισμό</u> και επεδίωκε την αυστηρή <u>τήρηση στιχουργικών κανόνων</u> και την <u>άψογη μορφική επεξεργασία</u> .	α. Κλασικισμός
2. Καλλιτεχνικό και λογοτεχνικό κίνημα που είχε ως βασικές αρχές την <u>απόρριψη</u> των καθιερωμένων αισθητικών <u>προτύπων</u> και κάθε είδους καλλιτεχνικής συμβατότητας, την καθιέρωση του τυχαίου ως αξιώματος και βασικής προϋπόθεσης της δημιουργίας, την <u>ελεύθερη έκφραση</u> του <u>ασυνειδήτου</u> , την άρνηση οποιασδήποτε σχέσης ανάμεσα στο λογικό και την καλλιτεχνική έκφραση και το <u>αποκλειστικό ενδιαφέρον για το παράδοξο, το παράλογο και το φανταστικό</u> .	β. Ρομαντισμός
3. Αισθητικό κίνημα που απεικονίζει την <u>πραγματικότητα</u> με τρόπο όσο το δυνατόν πιο πιστό και <u>αντικειμενικό</u> σε όλες τις λεπτομέρειες, ακόμη και στις άσχημες ή τις επουσιώδεις, <u>χωρίς προσπάθεια για εξιδανίκευση ή ωραιοποίηση</u> .	γ. Παρνασσισμός
4. Λογοτεχνικό κίνημα που χαρακτηρίζεται από τάση προς <u>υπέρβαση της παράδοσης</u> και <u>υιοθέτηση καινούργιων μορφών έκφρασης</u> .	δ. Ρεαλισμός
5. Τεχνοτροπία που βασίζεται στη <u>μίμηση αρχαίων Ελλήνων ή Λατίνων συγγραφέων και καλλιτεχνών στο ύφος και στους αισθητικούς κανόνες</u> . Χαρακτηρίζεται από <u>αναζήτηση συμμετρίας, αρμονίας των μορφών, επιδίωξη ισόρροπων και σταθερών σχέσεων</u> .	ε. Νατουραλισμός
	στ. Συμβολισμός

7. Να επιλεγεί ο τύπος που αντιστοιχεί στη σημασία:

συνήχηση, αναδρομή, ειρωνεία, διασκελισμός, κλιμακωτό σχήμα, αλληγορία, πλοκή, μεταφορά, παρήχηση, μετωνυμία

1. Μεταφορικός εκφραστικός τρόπος, ο οποίος κρύβει νοήματα διαφορετικά από εκείνα που φανερώνουν οι χρησιμοποιούμενες συγκεκριμένες λέξεις. _____
2. Λεκτικό σχήμα, σύμφωνα με το οποίο το πραγματικό νόημα είναι διαφορετικό ή και αντίθετο με αυτό που αρχικά φανερώνουν οι λέξεις. _____
3. Οι λέξεις αποκτούν μια σημασία, διαφορετική από την κυριολεκτική, κατά την οποία διευρύνεται και μεταλλάσσεται το σημασιολογικό περιεχόμενο των λέξεων. _____
4. Χρονική μετατόπιση της αφήγησης προς το παρελθόν. _____
5. Σχήμα, κατά το οποίο οι έννοιες σχηματίζουν είτε μια ανιούσα-αναβατική, είτε μια κατιούσα κλίμακα. _____
6. Η επανάληψη του ίδιου ή των ίδιων συμφώνων μέσα σ' έναν ή περισσότερους στίχους. _____
7. Είδος ατελούς ή μερικής ομοιοκαταληξίας (το όχι τέλειο ομόηχο τέλος των στίχων). _____
8. Τρόπος, με τον οποίο ο δημιουργός του λογοτεχνικού κειμένου οργανώνει και παρουσιάζει το αφηγηματικό του υλικό και προωθεί την εξέλιξη του μύθου. _____
9. Στη θέση μιας λέξης που επιβάλλεται, λογικά και κανονικά, να χρησιμοποιηθεί, τίθεται μια άλλη, συγγενική της λέξη. _____
10. Φαινόμενο συνέχισης της «ροής» και του νοήματος ενός στίχου στον αμέσως επόμενο του. _____

1. Να αντιστοιχίσετε τα συνώνυμα:

1.	αδηφαγία	α.	ησυχία
2.	διαμελισμός	β.	δάγκωμα
3.	νηνεμία	γ.	συνδρομή
4.	αβρότητα	δ.	αποξένωση
5.	δήγμα	ε.	δημιούργημα
6.	αλλοτρίωση	στ.	ευγένεια
7.	εγρήγορση	ζ.	λαιμαργία
8.	αρωγή	η.	βυθός
9.	αποκύημα	θ.	ετοιμότητα
10.	βένθος	ι.	τεμαχισμός

2. Να αντιστοιχίσετε τα αντώνυμα:

1.	ενδημώ	α.	απογοητεύομαι
2.	καθιερώνω	β.	επαινώ
3.	νοιάζομαι	γ.	αθετώ
4.	έπομαι	δ.	λακωνίζω
5.	θέλω	ε.	καταργώ
6.	πλατειάζω	στ.	υποβιβάζω
7.	προάγω	ζ.	προπορεύομαι
8.	ελπίζω	η.	αποστρέφομαι
9.	τηρώ	θ.	αποδημώ
10.	μέμφομαι	ι.	αδιαφορώ

3. Επιλέξτε τη συνώνυμη λέξη:

1. αναγγέλλω	α. αναγορεύω	β. γνωστοποιώ	γ. αναγράφω
2. αναδύομαι	α. ανέρχομαι	β. αναδίδομαι	γ. αναδιπλώνομαι
3. αναιρώ	α. ανακτώ	β. αναχαιτίζω	γ. αθετώ
4. διαβάλλω	α. διακηρύσσω	β. συκοφαντώ	γ. διαγγέλλω
5. εκλαμβάνω	α. παραλαμβάνω	β. εκμαιεύω	γ. αντιλαμβάνομαι

4. Να αντιστοιχίσετε τα ρήματα με τις ομόρριζές τους λέξεις:

1.	αγορεύω	α.	βάθρο
2.	βαίνω	β.	απόδραση
3.	βιβάζω	γ.	δήγμα
4.	δάκνω	δ.	δικηγόρος
5.	διδράσκω	ε.	επιβίβαση

5. Να αιτιολογηθεί η χρήση των σημειωμένων σημείων στίξης:

Νομίζω, Σπύρο, πως κάνεις λάθος.

- 6. α. Να αναγνωριστεί και να αιτιολογηθεί το είδος της σύνταξης (ενεργητική – παθητική) και
β. να μετατραπεί στην αντίθετή της:**

Η χαρά που μπορεί να προκαλέσει η διδασκαλία είναι η χαρά του πνεύματος, η οποία ανοίγει το δρόμο σ' ένα άλλο φως.

Jaqueline de Romilly, «Τι πιστεύω»

Βιογραφικό σημείωμα

Η Ιωάννα Μπράτη γεννήθηκε στην Αθήνα.

Είναι πτυχιούχος της Φιλοσοφικής Σχολής του Εθνικού Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

Είναι κάτοχος μεταπτυχιακού διπλώματος στη «Διδακτική της Τεχνολογίας και Ψηφιακά Συστήματα», με κατεύθυνση e-learning του Πανεπιστημίου Πειραιώς.

Έχει παρακολουθήσει το ετήσιο εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση: Διαγνωστική, Θεραπευτική, Συμβουλευτική» του Εθνικού Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

Έχει συμμετάσχει σε σεμινάρια σχετικά με «Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία», «Νέα Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία» και «Ιστορία Αρχαία, Βυζαντινή και Νεότερη».

Έχει παρακολουθήσει σεμινάρια σχετικά με «Γενικά Ψυχοπαιδαγωγικά Θέματα», «Γενική Διδακτική Μεθοδολογία» και «Ειδική Διδακτική Μεθοδολογία».

Είναι κάτοχος άδειας διδασκαλίας Αγγλικής και Γαλλικής Γλώσσας.

Έχει πολυετή εμπειρία ως εκπαιδευτικός-φιλόλογος στον ιδιωτικό τομέα.

Είναι διαχειρίστρια του προσωπικού της ιστολογίου: «ioannabrati.blogspot.com»

Είναι συγγραφέας του σχολικού βοηθήματος γλωσσικών ασκήσεων: «Το Φάσμα των Λέξεων», Γλωσσικές Ασκήσεις για το Λύκειο, Εκδόσεις Ζήτη, 2019.

Επικοινωνία:

Linkedin: <https://www.linkedin.com/in/ioanna-brati/>

email: iwannabrati@gmail.com

